

MICHAŁ MADEJ
(UNIwersytet Jagielloński)*
 <https://orcid.org/0000-0001-6694-5320>

Aethelflaeda – kobieta, która broniła Anglię przed wikingami

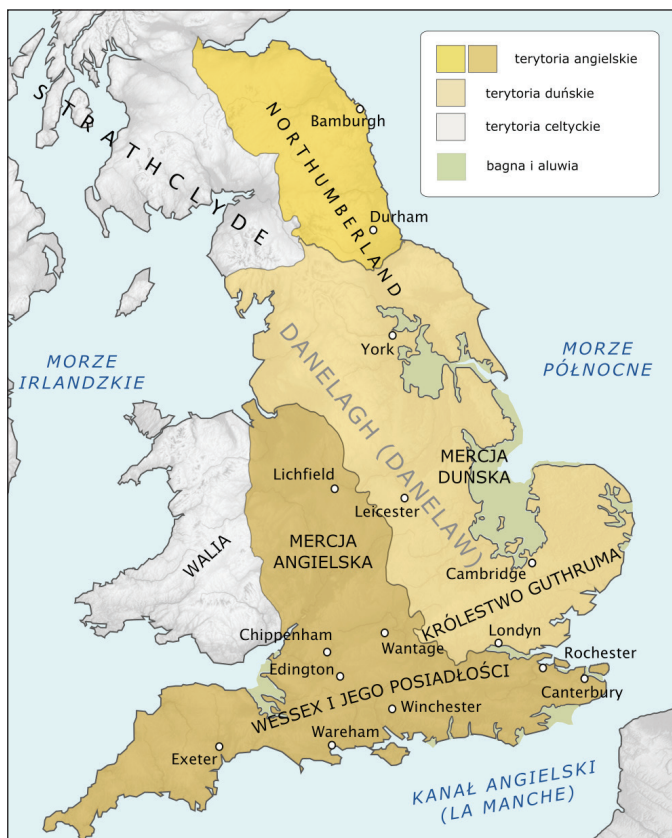
Streszczenie. Aethelflaeda (ok. 870–918) była córką Alfreda Wielkiego, króla Wessexu. Czasy, w których żyła, były dla terenów dzisiejszej Anglii niezwykle ciężkie. Choć w przełomowym roku 878 jej ojciec pokonał jednego ze skandynawskich wodzów Guthruma w bitwie pod Edington i zwycięstwo to przyniosło Anglosasom kilkanaście lat pokoju, to północna i wschodnia część kraju wciąż znajdowała się pod panowaniem wikingów. Artykuł ten ma na celu ukazać przede wszystkim dokonania Aethelflaedy. Bez wątplenia odziedziczyła po ojcu siłę charakteru i determinację, by całkowicie usunąć wikingów z Anglii. Po śmierci męża, ealdormana Mercji Aethelreda sama sprawowała rządy w tym kraju, co z racji płci było w jej czasach czymś wyjątkowym. Wraz z bratem Edwardem Starszym kontynuowała rozpoczętą przez Alfreda fortyfikację miejscowości, m.in. w 917 r. udało jej się odbić z rąk wikingów Derby, jedną z ich głównych baz. Sukcesy Aethelflaedy przerwała, niestety, nagła śmierć w kolejnym roku. Pamięć o jej czynach przetrwała jednak pokolenia.

Słowa kluczowe: Aethelflaeda, Alfred Wielki, Danelaw, Edward Starszy, wikingowie.

Od końca VIII w. Wyspy Brytyjskie były systematycznie pustoszone przez wikingów. Pierwszy znaczący atak skierowali oni w 793 r. na Northumbrię. Splądrowano wtedy klasztor na wyspie Lindisfarne. Przez kilkadziesiąt lat w sposób nieskoordynowany najeżdżali nadmorskie osady, z których grabiono kosztowności i żywność, a mieszkańców zabijano albo brano w niewolę. W drugiej połowie IX w. ich napady przerodziły się w regularną inwazję. Przypadły one na okres życia Alfreda Wielkiego (849–899), króla Wessexu od 871 r.

W 865 r. do Anglii Wschodniej przybyła tzw. Wielka Armia pod dowództwem braci Ivara bez Kości i Halfdana. Do 878 r., wobec bezsilności wojsk anglosaskich, łupiła tereny dzisiejszej Anglii, aż jej ofensywa została zatrzymana przez króla

* Wydział Historyczny, Instytut Historii, Zakład Historii Polski Średniowiecznej, e-mail: michal.madej@doctoral.uj.edu.pl

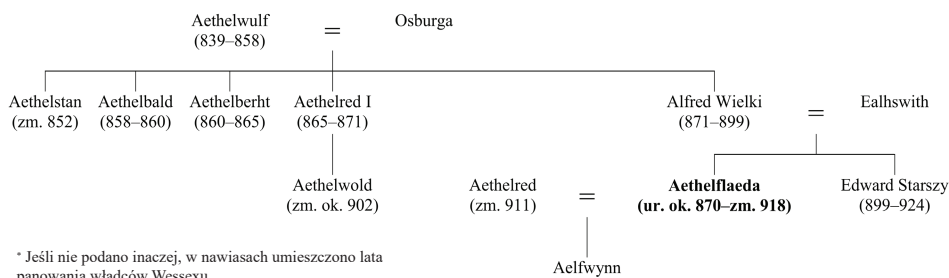
1. Anglia w roku 878

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/England_878_pl.svg/988px-England_878_pl.svg.png

Alfreda, który w bitwie pod miejscowością Edington pokonał innego z wodzów, Guthruma. Ten ostatni został wówczas zmuszony do zawarcia pokoju, w którym zobowiązał się nigdy nie wkroczyć do Królestwa Wessexu, a także obiecał przyjąć chrzest. W konsekwencji na wschodnich i częściowo północnych terenach anglosaskich wydzielone zostało terytorium, które było zależne od wikingów i znalazło się w orbicie wpływów skandynawskich, tzw. *Danelaw* (dosłownie „obszar prawa duńskiego”)¹. Królestwo Wessexu nie zadowolilo się jednak na zawsze tym rozwiązaniem. W takich czasach przyszło żyć Aethelflaedzie².

¹ R. Abels, *Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon England*, London 1998, s. 162–164; F. Stenton, *Anglo-Saxon England*, 3rd ed., Oxford 1971, s. 246–254.

² Spotkałem się z kilkoma sposobami zapisu tego imienia: *Æthelflæd*, *Æðelflæd*, *Aethelflaed*, *Ethelfled*. W niniejszym artykule przyjąłem pisownię „Aethelflaeda” (z dodaniem polskiej końcówki rodzaju żeńskiego), nie stosując w tym i innych imionach liter alfabetu staroangielskiego.

2. Uprozczone drzewo genealogiczne Aethelflaedy

Źródło: *The Oxford Illustrated History of Medieval England*, ed. N. Saul, Oxford 1997, s. 290

Była ona najstarszym dzieckiem Alfreda Wielkiego i Ealhswith, możnej z Królestwa Mercji, którzy pobrali się w 868 r. Aethelflaeda urodziła się nie później niż w 870 r., co można wywnioskować z dokumentu z 887 albo 888 r., w którym została wymieniona jako osoba zamężna³. Jej imię znaczy „przepełniona szlachectwem” lub też „szlachetne piękno”⁴. Żadnych faktów z okresu wczesnej młodości Aethelflaedy nie znamy. Prawdopodobnie nie odebrała takiego wykształcenia jak jej młodsze rodzeństwo. Asser, walijski mnich, który napisał biografię Alfreda Wielkiego, wspominał, że naukę pobierały następujące dzieci króla: Edward (obdarzony później przydomkiem „Starszy”), Aethelweard i ich siostra Aelfthryth. Starsza zaś od tej ostatniej Aethelgifu wybrała życie zakonne⁵. Być może w momencie, gdy Alfred stawał się coraz bardziej pochłonięty sprawami związanymi z nauką, kiedy utworzył szkołę pałacową i zaczął zapraszać na swój dwór zagranicznych uczonych (wzorem Karola Wielkiego), król uznał, że na edukację najstarszej córki jest już za późno⁶.

W 886 r. Alfred wyzwolił z rąk wikingów Londyn, historycznie należący do Mercji, i natychmiast rozpoczął jego fortyfikację w obrębie dawnych murów rzymskich. W tym samym roku przekazał Londyn ealdormanowi Mercji, Aethelredowi. Być może wtedy też Alfred oddał mu rękę swej najstarszej córki, która, jak wiemy, niebawem została wymieniona w pewnym dokumencie jako małżonka Aethelreda⁷.

³ P. Stafford, *Political Women in Mercia, Eighth to Early Tenth Centuries*, [w:] *Mercia. An Anglo-Saxon Kingdom in Europe*, eds M.P. Brown, C.A. Farr, London 2001, s. 44.

⁴ Gdy przeanalizujemy imiona elit anglosaskich, to zobaczymy, że wiele z nich ma podobne przedrostki typu: *aelf-* (*elf-*), *aethel-* (*ethel-*), *ed-*, *ead-*. Wskazują one na dobre urodzenie, szlachetność, szczęście (nie inaczej jest w wypadku znanego współcześnie rzeczownika „elf”). Z tego względu ten typ imion był bardzo popularny zwłaszcza wśród władców staroangielskich. *Vide*: R. A. Bels, *op. cit.*, s. 50.

⁵ A.P. Smyth, *The Medieval Life of King Alfred the Great. A Translation and Commentary on the Text Attributed to Asser*, Basingstoke 2002, s. 33–34.

⁶ R. A. Bels, *op. cit.*, s. 229–230.

⁷ F. Stenton, *Anglo-Saxon England*, 3rd ed., Oxford 1971, s. 260.

Jakie było polityczne znaczenie tych dwóch wydarzeń? Aby to zrozumieć, należy wiedzieć, że w VIII w. to Mercja była najsilniejszym z ówczesnych państw anglosaskich (heptarchii), a szczyt jej świetności przypadł na panowanie króla Offy (lata 757–796)⁸. Z chwilą jednak jego śmierci hegemonia Mercji stopniowo zaczęła słabnąć. Koniec jej potęgi przyszedł w 825 r., gdy król Wessexu Ecgberht poparł rebelię mieszkańców Anglii Wschodniej przeciw królowi Beornwulfowi z Mercji, który został pokonany przez tego pierwszego w bitwie pod *Ellendun*⁹. Zmasowane ataki wikingów w nadchodzących latach tylko przypieczętowały upadek tego państwa. Po 878 r. wschodni obszar Mercji trafił pod obszar *Danelaw*, zachodni zaś stał się zależny od Wessexu. Ostatni król Mercji, Ceolwulf II, zmarł około 879 r.¹⁰

Jego bezpośrednim następcą został wspomniany Aethelred, który był już jednak tylko ealdormanem. Najdalej w 883 r. uznał on zwierzchnictwo Alfreda nad wolną częścią Mercji. Król zaś, aby bardziej uzależnić od siebie Aethelreda, oddał mu Londyn i rękę Aethelflaedy. Alfredowi bowiem zależało, by w tych ciężkich czasach zachować jedność pośród wszystkich wolnych Anglosasów, konieczną wobec zagrożenia płynącego ze strony wikingów. Plan ten z perspektywy następnych lat okazał się sukcesem, nie tyle jednak z racji prowadzonej polityki Aethelreda, co z powodu jego stanu zdrowia. W okolicach 902 r. zapadł on bowiem na bliżej nieznaną chorobę, przez którą nie mógł w pełni brać czynnego udziału w ówczesnym życiu politycznym. Z tego też względu główny ster rządów w wolnej części Mercji przejęła jego żona, którą historia zapamiętała jako „Pani Mercjan” (ang. *Lady of the Mercians*)¹¹.

Najważniejszym źródłem do nakreślenia dalszych losów Aethelflaedy jest *Kronika anglosaska*, przy czym owa „kronika” jest w istocie zbiorem roczników. Obecnie mamy zachowanych dziewięć jej manuskryptów. Wszystkie są jednak w znacznym stopniu kompilacją zaginionego oryginału. Najstarszą wersję [A] pisano u progu X w., zapewne jeszcze za życia króla Alfreda¹². Interesujące nas przekazy dotyczące Aethelflaedy pochodzą z wersji [B], [C] i [D]. Pierwsze z wymienionych zawiera fragmenty z niezachowanego rękopisu określanego jako *Rejestr z Mercji* (lub też *Roczniki Aethelflaedy*). Bezpośrednio po roku 915 zapisano z tego innego źródła wydarzenia z lat 902–924, nie bacząc na dublowanie pewnych faktów i czynione tym samym zamieszanie. Jedyne autor wersji [D] starał się ułożyć znane mu wiadomości w bardziej koherentną całość. Informacje

⁸ *Ibidem*, s. 215.

⁹ *Ibidem*, s. 231. Miejscowość ta dziś już nie istnieje, a jej lokalizacja jest nieznaną.

¹⁰ R. Abels, *op. cit.*, s. 180.

¹¹ M. Bailey, *Ælfwynn, Second Lady of the Mercians*, [w:] *Edward the Elder, 899–924*, eds N.J. Higham, D.H. Hill, London 2001, s. 113; P. Stafford, *op. cit.*, s. 44–45.

¹² Szerzej o *Kronice anglosaskiej* vide: A. Gransden, *Historical Writing in England c. 550–c. 1307*, London 1974, s. 29–41.

zawarte w znanej części *Rejestru z Mercji* skupiają się na czynach Aethelflaedy¹³. Podobnych wzmianek nie ma natomiast w innych wersjach *Kroniki anglosaskiej*. Wynikało to najpewniej ze świadomości, że Mercja była kiedyś pierwsza wśród królestw dawnej Anglii i chciano umniejszyć zasługi Aethelflaedy, by nic nie mogło w przyszłości zagrozić prymatowi Królestwa Wessex¹⁴.

O konkretnych dokonaniach „Pani Mercjan” możemy mówić od 899 r., wraz ze śmiercią Alfreda Wielkiego. Władzę po nim przejął syn Edward Starszy. Królestwo, jakie odziedziczył, znów stało w obliczu zagrożenia, tym razem jednak nie tyle z powodu wikingów, ile bardziej ze strony swego brata stryjecznego Aethelwolda, który wysuwał pretensje do tronu z racji swojego starszeństwa. W tym celu korzystał z poparcia wojsk z terenów *Danelaw*. By odeprzeć więc wroga, Edward Starszy zwrócił się o pomoc do ealdormana Aethelreda i swej starszej siostry. Mimo ich starań wikingowie w 902 r. pokonali wojska anglosaskie w bitwie pod Holmem, było to jednak pyrrusowe zwycięstwo, ponieśli bowiem ciężkie straty i sam Aethelwold zginął w tej bitwie, co kończyło sprawę następstwa tronu po Alfredzie¹⁵.

Jedna z bardziej interesujących opowieści związanych bezpośrednio z osobą Aethelflaedy została przechowana w innym niż *Kronika anglosaska* źródle, w tzw. *Trzech fragmentach*, czyli *Rocznikach fragmentarycznych Irlandii* (ang. *The Fragmentary Annals of Ireland*), pochodzących z XI w. Wspominają one o pomocy, jaką Aethelflaeda udzieliła grodowi Chester. Pod rokiem 908 źródło to informuje, jak wiking imieniem Hingamund przybył z Irlandii do Aethelflaedy z prośbą, by mógł się gdzieś osiedlić na terenie Mercji. Ona więc pozwoliła mu zamieszkać na ziemiach położonych nieopodal Chester. Pokojowe współistnienie z nim było jednak niemożliwe, gdyż ów Hingamund wkrótce uznał, że mógł otrzymać lepsze, jego zdaniem, tereny do zamieszkania. Zaczął się więc głośno skarżyć do swych pobratymców, którzy się z nim zgodzili i w sekrecie powzięli plan zaatakowania Chester. Do dworu Aethelflaedy w porę jednak dotarła wieść o planowanym ataku. Wówczas zebrała ona liczne wojsko i umieściła w środku Chester, a jego mieszkańcom kazała się bronić przy otwartych bramach, instruując, w jaki sposób mają rozlokować pozostałe oddziały do walki. W pewnym momencie mieli oni zmylić przeciwnika i wycofać się na powrót do grodu, co miało zwabić wikingów. Wówczas stacjonujące tam oddziały miały zaskoczyć

¹³ S. Irvine, *The Anglo-Saxon Chronicle*, [w:] *A Companion to Alfred the Great*, eds N.G. Discezza, P.E. Szarmach, Leiden 2015, s. 366; P. Stafford, *The Annals of Æthelflæd: Annals, History and Politics in Early Tenth-Century England*, [w:] *Myth, Rulership, Church and Charters. Essays in Honour of Nicholas Brooks*, eds J. Barrow, A. Wareham, Aldershot 2008, s. 101–103; F.T. Wainwright, *The Chronology of the 'Mercian Register'*, „The English Historical Review” 1945, vol. LX, No. 238, s. 385.

¹⁴ B. Bandel, *The English Chroniclers' Attitude Toward Women*, „Journal of the History of Ideas” 1955, vol. XVI, No. 1, s. 115–116.

¹⁵ F. Stenton, *op. cit.*, s. 221.

przeciwnika i rozpocząć jego rzeź. Tak też uczyniono, wikingowie jednak byli nieugięci i mimo że przegrywali bitwę, wciąż dzielnie walczyli. Wtedy mieszkańcy mieli ich potraktować wrzącym piwem oraz rzucać w nich ulami, w obliczu czego wróg musiał uciekać¹⁶.

Dość istotny w *Trzech fragmentach* jest fakt, że Aethelfleadę oraz jej męża określono jako królową i króla Sasów¹⁷, mimo że w rzeczywistości nie mieli takich tytułów i nawet znane nam części z *Rejestru z Mercji* tak ich nie nazywały, choć w praktyce obydwójce pełnili królewskie obowiązki. Taki dobór słów był najpewniej związany z tym, że autor *Trzech fragmentów* nie miał dokładnego rozeznania w relacjach między Wessexem a Mercją. Warto też zwrócić uwagę na jeszcze jeden fakt. W rzeczonym źródle nie ma wzmianki o Edwardzie Starszym, ani nawet o Alfredzie Wielkim, o „królu” Aethelredzie dowiadujemy się zaś tylko tyle, że był chory i umarł. To kobieta jest tu wojownikiem, to kobieta broni kraju przed wikingami. Oczywiście, nie ma w tym nic aż tak niezwykłego, że o Anglosasach w irlandzkiej kronice zapisano niewiele informacji. Ciekawe jest jednak to, że jednej kobiecie poświęcono znaczącą ilość miejsca. W połączeniu ze znaną nam treścią *Kroniki anglosaskiej* ów irlandzki zabytek piśmiennictwa stanowi jakby jej przeciwwagę.

Od 909 r. Edward Starszy wraz z Aethelfleadą zaczęli napadać na zajęte przez wikingów terytoria anglosaskie, dając początek swoistej „rekonkwiszcji” (w staroangielskim sensie). Połączone siły Wessexu oraz Mercji zaatakowały południową część Northumbrii, która leżała w skandynawskiej strefie wpływów. Płądowały one ten teren przez pięć tygodni, aż w końcu wikingowie musieli prosić o pokój¹⁸. Wówczas to Anglosasom udało się dokonać translokacji relikwii św. Oswalda (króla Northumbrii z VII w.), które zostały przeniesione do Gloucester, gdzie Aethelfleadę ze swym mężem założyli opactwo ku jego czci¹⁹. W odwecie, w następnym roku, wikingowie zaatakowali wrogą im część Mercji. Ponieśli jednak sromotną porażkę w bitwie pod Tettenhall, co walnie przyczyniło się w kolejnych latach do stopniowego wypierania wojsk skandynawskich z tej części Wysp Brytyjskich²⁰.

W 911 r. ealdorman Aethelred zmarł po wieloletniej chorobie. Aethelfleadę od tego czasu formalnie więc już rządziła w niepodległej części Mercji. Wówczas w szczególny sposób zaangażowała się (po części ze swym bratem) w program budowy umocnień – *burhs*, co było kontynuacją prac rozpoczętych jeszcze przez Alfreda Wielkiego²¹. Celem miała być obrona terytoriów anglosaskich przed

¹⁶ *Annals of Ireland: Three Fragments*, ed. and trans. J. O'Donovan, Dublin 1860, s. 227–237.

¹⁷ Do dziś w językach celtyckich Anglicy są określane tym mianem (por. irlandzkie *Sasanach* czy walijskie *Saeson*).

¹⁸ F. Stenton, *op. cit.*, s. 323.

¹⁹ K. Heighway, *Gloucester and the New Minster of St Oswald*, [w:] *Edward the Elder...*, s. 108.

²⁰ F. Stenton, *op. cit.*, s. 323–324.

²¹ Henry R. L o y n tłumaczył, że staroangielskie *burh* oznaczało pierwotnie ufortyfikowaną osadę należącą do króla lub możnego, a nawet zachowane prehistoryczne umocnienia, co współcześnie

wypadami wikingów. Ręczony program był realizowany na kilka sposobów: reperowano mury rzymskie przy istniejących osadach, dokopywano wały lub budowano nowe miejscowości. Na podstawie analizy *Burghal Hidage*, zachowanego dokumentu zawierającego listę 33 grodów obronnych z czasów króla Alfreda i sposobu ich opodatkowania, wiemy, że umocnienia te miały również pełnić funkcję garnizonów. Ponadto jeden *buhr* nie mógł być oddalony od drugiego na odległość dłuższą niż jeden dzień drogi²².

Ten system obronny pozwolił przetrwać Królestwu Wessex i zależnej od niej Mercji najazdy wikingów z jednej strony, z drugiej zaś pomagał w odzyskiwaniu terytoriów utraconych na ich korzyść. Ukazuje to zmysł polityczny Alfreda i jego potomków. Aethelflaeda wybudowała 10 *buhrs*, m.in. Tamworth, Stafford i niezidentyfikowane *Bremesbyrig*²³. Grody obronne stawiano również wzdłuż granicy z Walią, która choć bywała sprzymierzona z Anglosasami, była też niezrządkiem trudnym dla nich sąsiadem. Gdy w 916 r. opat z Mercji Egbert został zamordowany wraz z towarzyszami w Walii, Aethelfleada zaatakowała w odwecie południowowalijskie królestwo Breccenanmere, biorąc w niewolę 34 osoby, w tym walijską królową²⁴.

Jednym z ostatnich i chyba największych dokonań „Pani Mercji” było zdobycie w 917 r. Derby, jednej z pięciu głównych baz wikingów z *Danelaw* (obok miejscowości Leicester, Lincoln, Nottingham i Stamford). Rok później udała się pod Leicester, które poddało się na samą wieść, że ona nadchodzi²⁵. Za wydarzenie wręcz niebywałe można zaś uznać decyzję wojowników z Jórvíku (skandynawskiego Yorku), którzy oficjalnie zadeklarowali potomkini Alfreda Wielkiego swoją wierność i chęć rozpoczęcia życia w pokoju. W praktyce oznaczałoby to przejście bez walki południowej części Northumbrii. Niestety, zanim Aethelflaeda mogła powziąć jakąkolwiek decyzję w tej mierze, zmarła w Tamworth 12 czerwca 918 r.²⁶ Została pochowana obok męża Aethelreda w ufundowanym przez nich opanctwie św. Oswalda w Gloucester, wcześniej wspomnianego²⁷.

---

zachowało się w nazwach własnych miejscowości zakończonych przyrostkiem *-bury* (dawna forma celownikowa). *Burh* był jednym z trzech sposobów, obok słowa *port* (oznaczającego każdą miejscowość z targowiskiem, nie tylko tej położonej nad morzem) i *caester* (z łac. *castrum*, oznaczającego miejscowość z czasów rzymskich), którym określano społeczność większą od *ham* (por. dzisiejsze miasto Oldham). Szerzej *vide*: idem, *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*, 2nd ed., Harlow 1991, s. 137–140.

²² R. Abels, *op. cit.*, s. 203–204.

²³ H.R. Loyn, *op. cit.*, s. 139.

²⁴ *English Historical Documents*, vol. I (c. 500–1042), ed. D. Whitelock, 2nd ed., London 1979, s. 216; T.M. Charles-Edwards, *Wales and Mercia, 613–918*, [w:] *Mercia. An Anglo-Saxon Kingdom...*, s. 103–104.

²⁵ F. Stenton, *op. cit.*, s. 327–329.

²⁶ *Loc. cit.*

²⁷ *English Historical Documents...*, s. 219.

Razem z nimi odeszły również resztki niezależności dawnego Królestwa Mercji. Następczynią Aethelflaedy została jej jedyna córka Aelfwynn. Nowa „Pani Mercji” została jednak pod koniec 918 r. obalona przez swego wuja Edwarda Starszego, który narzucił temu terytorium swoją władzę. Nic nie wskazywało na taki bieg wydarzeń, ponieważ Edward niewątpliwie żył w zgodzie ze swoją starszą siostrą i można było zakładać, że podobne relacje będzie miał ze swą siostrzenicą. Prawdopodobnie jednak Aelfwynn nie miała tak silnego charakteru, a co za tym idzie – tak silnego poparcia jak jej matka. Te okoliczności, wraz z faktem, że była kobietą, mogły zapewne skłonić Edwarda do podjęcia takiej decyzji²⁸.

Trzeba jednak mieć na uwadze pewną różnicę w mentalności Anglosasów z Wessexu i z Mercji. W przypadku tych pierwszych za coś niewłaściwego uchodziły nie tylko rządy kobiet, lecz nawet nazywanie żony władcy królową czy też zapisywanie ich imion w listach świadków. Przykładowo Ealhswith, żona Alfreda Wielkiego, nigdy nie była królową Wessexu, a biograf władcy Asser uznał za stosowne nie pisać w swym dziele jej imienia²⁹. Natomiast szokującym dla panów z Wessexu był fakt, że macocha Alfreda, Judyta Martel, córka króla zachodniofrankijskiego Karola II Łysego, nie tylko została namaszczona na królową, ale jej mąż Aethelwulf wbrew zwyczajom pozwalał jej w sytuacjach oficjalnych siadać obok siebie³⁰. Inaczej było w Mercji, gdzie np. siostra Alfreda, Aethelswith, bez oporów została tamtejszą królową po wyjściu za mąż za Burgreda z Mercji³¹. Największy zaś kontrast wśród tych różnic uwidocznił się w osobie Aethelflaedy.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ponad wszelką wątpliwość cieszyła się ona równorzędną pozycją za życia swego męża Aethelreda, po jego śmierci zaś cieszyła się nie gorszym poważaniem od swego brata, króla Edwarda. Odegrała główną rolę w odpieraniu wikingów z terenów dzisiejszej Anglii i w budowaniu sieci obronnych grodów, które z czasem stały się załóżkami przyszłych miast. Niezwykłość jej zaś polegała na tym, że była kobietą i osiągnęła bardzo wiele w czasach, gdy kobiecie trudno było zdobyć taką sławę. Historia jej czynów przetrwała pokolenia, a kolejne generacje kronikarzy utrwaliły pamięć Aethelflaedy jako „obrończyni mężów” – jak u dwunastowiecznego dziejopisarza Wilhelma z Malmesbury³². Współczesny mu zaś Henryk z Huntingdon poszedł dalej i ocenił, że gdyby nie jej przedwczesna śmierć, przewyższyłaby najdzielniejszych z mężczyzn³³.

²⁸ M. Bailey, *op. cit.*, s. 115–118.

²⁹ P. Stafford, *The King's Wife in Wessex 800–1066*, „Past and Present” 1981, vol. XCI, s. 3–4.

³⁰ A.P. Smyth, *op. cit.*, s. 8–9.

³¹ P. Stafford, *The King's Wife in Wessex...*, s. 4.

³² *William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England*, ed. and trans. J.A. Giles, London 1847, s. 123–124.

³³ Henry, Archdeacon of Huntingdon, *Historia Anglorum: The History of the English People*, ed. and trans. D. Greenway, Oxford 1996, s. 308–309.

Bibliografia

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Annals of Ireland: Three Fragments*, ed. and trans. J. O'Donovan, Dublin 1860.
- English Historical Documents*, vol. I (c. 500–1042), ed. D. Whitelock, 2nd ed., London 1979.
- Henry, Archdeacon of Huntingdon, *Historia Anglorum: The History of the English People*, ed. and trans. D. Greenway, Oxford 1996.
- Smyth A.P., *The Medieval Life of King Alfred the Great. A Translation and Commentary on the Text Attributed to Asser*, Basingstoke 2002.
- William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England*, ed. and trans. J.A. Giles, London 1847.

OPRACOWANIA

- Abels R., *Alfred the Great: War, Kingship and Culture in Anglo-Saxon England*, London 1998.
- Bailey M., *Ælfwynn, Second Lady of the Mercians*, [w:] *Edward the Elder, 899–924*, eds N.J. Higham, D.H. Hill, London 2001, s. 112–127.
- Bandel B., *The English Chroniclers' Attitude Toward Women*, „Journal of the History of Ideas” 1955, vol. XVI, No. 1, s. 113–118.
- Charles-Edwards T.M., *Wales and Mercia, 613–918*, [w:] *Mercia. An Anglo-Saxon Kingdom in Europe*, eds M.P. Brown, C.A. Farr, London 2001, s. 89–105.
- Gransden A., *Historical Writing in England c. 550–c. 1307*, London 1974.
- Highway K., *Gloucester and the New Minster of St Oswald*, [w:] *Edward the Elder, 899–924*, eds N.J. Higham, D.H. Hill, London 2001, s. 102–111.
- Irvine S., *The Anglo-Saxon Chronicle*, [w:] *A Companion to Alfred the Great*, eds N.G. Discenza, P.E. Szarmach, Leiden 2015, s. 344–367.
- Loyn H.R., *Anglo-Saxon England and the Norman Conquest*, 2nd ed., Harlow 1991.
- Stafford P., *'The Annals of Æthelflæd': Annals, History and Politics in Early Tenth-Century England*, [w:] *Myth, Rulership, Church and Charters. Essays in Honour of Nicholas Brooks*, eds J. Barrow, A. Wareham, Aldershot 2008, s. 101–116.
- Stafford P., *Political Women in Mercia, Eighth to Early Tenth Centuries*, [w:] *Mercia. An Anglo-Saxon Kingdom in Europe*, eds M.P. Brown, C.A. Farr, London 2001, s. 35–49.
- Stafford P., *The King's Wife in Wessex 800–1066*, „Past and Present” 1981, vol. XCI, s. 3–27.
- Stenton F., *Anglo-Saxon England*, 3rd ed., Oxford 1971.
- The Oxford Illustrated History of Medieval England*, ed. N. Saul, Oxford 1997.
- Wainwright F.T., *The Chronology of the 'Mercian Register'*, „The English Historical Review” 1945, vol. LX, No. 238, s. 385–392.

MICHAL MADEJ

Aethelflaed – the woman that defended England against the Vikings

Aethelflaed (ca. 870–918) was the daughter of Alfred the Great, king of Wessex. The times in which she lived were for the future England extremely difficult. Though in the decisive year of 878 her father defeated one of the Viking leaders, Guthrum, in the battle of Edington and this victory brought the Anglo-Saxons a couple of years of peace, the northern and eastern part of the country was still under Viking rule. The primary purpose of this paper is to present the achievements of Aethelflaed. No doubt she inherited her father's character and determination to completely eliminate the Vikings from England. After the passing of her husband, ealdorman Aethelred of Mercia, she alone ruled Mercia, which for a woman was quite unusual in her times. Together with her brother Edward the Elder she continued the construction of burhs, a project started by Alfred. Among other victories in 917 she managed to recapture Derby, one of the Five Boroughs of the Danelaw. Unfortunately, Aethelflaed's sudden death in 918 stopped these successes. However, the memory of her deeds survived generations.

Keywords: Aethelflaed, Alfred the Great, Danelaw, Edward the Elder, Vikings.